

Større skriftlige opgave, hf

Vejledning

Børne- og Undervisningsministeriet
Styrelsen for Undervisning og Kvalitet
Kontor for Gymnasier, juni 2020

Vejledningen præciserer, kommenterer, uddyber og giver anbefalinger vedrørende udvalgte dele af læreplanens tekst, men indfører ikke nye bindende krav.

Citater fra læreplanen er anført i kursiv.

Indholdsfortegnelse

1. Identitet og formål	2
1.1. Identitet	2
1.2. Formål	2
2. Faglige mål og fagligt indhold	2
2.1. Faglige mål	2
3. Opgavens rammer.....	4
4. Opgavens område og vejledning.....	6
5. Opgaveformuleringen	8
6. Opgaveeugen.....	11
7. Opgavebesvarelsens omfang og format.....	12
8. Aflevering af besvarelsen.....	13
9. Bedømmelse	14
10. Selvstuderende	15

1. Identitet og formål

1.1. Identitet

Den større skriftlige opgave består af en undersøgelse og skriftlig formidling af en problemstilling inden for et selvvalgt område, hvor eleverne anvender deres faglige viden, færdigheder og kompetencer fra et eller to fag til at undersøge en konkret faglig problemstilling ved hjælp af fagligt stof og faglige metoder.

1.2. Formål

I den større skriftlige opgave arbejder eleverne selvstændigt med at fordybe sig i og formidle en faglig problemstilling inden for et selvvalgt område, f.eks. i relation til virkelighedsnære problemstillinger inden for et professionsområde. Den større skriftlige opgave styrker elevernes faglige fordybelse gennem deres selvstændige arbejde med at udvælge, inddrage og anvende relevant fagligt materiale samt foretage en kritisk vurdering af det anvendte materiale på et fagligt grundlag ligesom arbejdet med at bearbejde, sammenfatte, diskutere og formidle resultatet af undersøgelsen af den faglige problemstilling styrker studiekompetencen. Den større skriftlige opgave støtter almindannelsen gennem anvendelsen af kundskaber, viden og færdigheder opnået gennem arbejdet med uddannelsens fagrække i forhold til en konkret problemstilling. Den større skriftlige opgave bidrager desuden med at give eleverne en bevidsthed om traditioner for erkendelse og viden som forberedelse på at kunne foretage et selvstændigt uddannelses- og karrierevalg.

Formålet med den større skriftlige opgave er at give eleverne mulighed for at arbejde selvstændigt og dybtgående med at undersøge et afgrænset selvvalgt fagligt område. Arbejdet med at udvælge, anvende og kombinere relevant fagligt materiale, forskellige metoder samt kritisk vurdering af det anvendte materiale på et fagligt grundlag forstærker den faglige fordybelse såvel som almindannelsen gennem at anvende og bygge oven på kundskaber, viden og færdigheder, som eleven har opnået gennem undervisningen i fagene. Den større skriftlige opgave har et klart studieforbereende sigte, idet den forbereder eleverne på de arbejdsformer og formidlingsopgaver, de vil møde på videregående uddannelser. Samtidig giver arbejdet med den større skriftlige opgave mulighed for at forholde sig til forskellige traditioner for erkendelse og viden inden for forskellige faglige områder, hvilket giver eleverne en faglig baggrund for et selvstændigt uddannelses- og karrierevalg. Dette forstærkes yderligere af muligheden for at skrive større skriftlig opgave i relation til virkelighedsnære problemstillinger inden for et professionsområde. Muligheden for at skrive i tilknytning til et professionsområde kan både forberedes gennem den almindelige undervisning i fagpakken og gennem arbejdet med projekt- og praktikperioderne.

2. Faglige mål og fagligt indhold

2.1. Faglige mål

De faglige mål for den større skriftlige opgave er i overensstemmelse med Lov om de gymnasiale uddannelser § 29. Stk. 3. hvor det siges, at elever skal opnå skriftlige kompetencer og almene studiekompetencer, der sætter dem i stand til at honorere de krav til korrekt skriftlig fremstilling, kritisk bearbejdning af viden, selvstændighed og vedholdenhed, der kræves i de videregående uddannelser.

Læreplanen for Større skriftlig opgave indeholder en række faglige mål, som for overskuelighedens skyld vil blive præsenteret og kommenteret i rækkefølge. Ifølge læreplanen skal eleverne kunne

- *demonstrere evne til at planlægge og undersøge en faglig problemstilling gennem at anvende relevante faglige tilgange og metoder samt vurdere fagets/fagenes bidrag til resultat af undersøgelsen*

Den større skriftlige opgave skrives på baggrund af en opgaveformulering, jf. pkt. 5, som formuleres af vejleder/e på baggrund af vejledningssamtaler med eleven. Ud fra opgaveformuleringen planlægger eleven, hvordan opgaven skal besvares ud fra en vurdering af, hvordan de(t) indgående fag mest hensigtsmæssigt kan medvirke til besvarelsen, f.eks. i form af specifik faglig viden og metoder. Ved planlægning forstås elevens evne til at planlægge en hensigtsmæssig faglig tilgang til at undersøge den givne problemstilling, hvilket vil få betydning for, at selve undersøgelsen anvender relevante faglige tilgange og metoder i forhold til de(t) indgående fag. Det er vigtigt, at eleven i forbindelse med undersøgelsen og dens afslutning er i stand til at vurdere i hvilket omfang den valgte faglige viden har medvirket til at finde tilfredsstillende svar på de rejste spørgsmål, og at dette fremgår af opgaven. I det tilfælde, at der indgår to fag i besvarelsen, tages der stilling til, hvad fagene hver især har bidraget med i forhold til resultatet af elevens undersøgelse af den faglige problemstilling. Der er ikke i læreplanen angivet en bestemt placering af, hvor i opgavebesvarelsen elevens overvejelser og refleksioner i forbindelse til dette faglige mål skal være placeret, men det vil i de fleste tilfælde give mest mening, at det er placeret i forbindelse med enten indledningen eller afslutningen på opgaven. Metodiske tilgange og analysestrategier vil afhænge af de(t) fag der indgår, hvorfor også opgavens metodiske begrundelser, vurderinger og refleksioner vil have forskellig karakter og omfang.

- *demonstrere faglig indsigt og fordybelse gennem at opfylde relevante faglige mål i de(t) indgående fag og ved at sætte sig ind i nye faglige områder*

Dette mål henviser til, at eleverne gennem den større skriftlige opgave får mulighed for at demonstrere faglig indsigt og fordybelse bl.a. gennem at opfylde relevante faglige mål i de indgående fag. Det betyder, at ikke alle faglige mål i et givent fag kommer i spil i forbindelse med større skriftlig opgave. Faglig indsigt viser sig endvidere i evnen til at bearbejde et stof inden for et afgrænset emne på en hensigtsmæssig faglig måde i forhold til opgaveformuleringen. Fordybelsen viser sig bl.a. i, at eleven dels har sat sig grundigt ind i kendt stof, dels har sat sig ind i og inddraget nye faglige områder, dvs. områder der ikke direkte har været genstand for undervisning. Hermed opnås ny erkendelse, der kan bruges i andre sammenhænge. Det er kendetegnende for den større skriftlig opgave, at der normalt arbejdes med problemstillinger, der rækker ud over det enkelte fags undervisning. Eleverne får hermed mulighed for at demonstrere, at de både kan anvende eksisterende og ny faglig viden, og at de besidder kompetencer, som er relevante i forhold til at sætte sig ind i problemstillinger og undersøge dem på en fagligt relevant måde.

- *udvælge, bearbejde og strukturere relevant materiale*

Eleverne skal som udgangspunkt selv søge og udvælge relevant materiale til opgavebesvarelsen, men vejledning af den enkelte elev kan omfatte gode råd og

henvisninger til relevant stof. Det forventes ikke, at eleverne på forhånd har det fulde overblik over muligheder inden for ukendte stofområder, eller at eleven helt på egen hånd kan udvælge alt relevant materiale. I forbindelse med vejledningen og i takt med, at eleven får afgrænset sit område, kan diskussioner vedr. relevant materiale være en vigtig hjælp til at fokusere elevens videre arbejde, ligesom diskussioner vedr. brugbarhed og relevans af materiale hentet på internettet kan ses i det lys. Med hensyn til at bearbejde og strukturere relevant materiale lægges vægt på, at eleven har bearbejdet det faglige materiale, så det får en form, der passer i forhold til den faglige argumentation og ikke blot skrives direkte af fra forlæg.

- *demonstrere evne til faglig formidling, herunder faglig argumentation og anvendelse af faglige begreber*

Målet henviser til elevens beherskelse af genren faglig formidling, dvs. at eleven er i stand til at argumentere fagligt og anvende de(t) indgående fags fagsprog og faglige begreber. Samtidig forventes det, at opgavebesvarelsen skal være sammenhængende og forståeligt formidlet.

- *besvare en stillet opgave fyldestgørende, således at der er overensstemmelse mellem opgaveformuleringen og opgavebesvarelsen*

Hermed menes, at der skal være en tydelig sammenhæng mellem opgaveformuleringen og elevens besvarelse. Ved en fyldestgørende opgavebesvarelse forstås, at alle punkter i opgaveformuleringen er inddraget og behandlet i overensstemmelse med den stillede opgave, f.eks. i forhold til krav vedr. indhold og taksonomiske niveauer.

- *beherske fremstillingsformen i en faglig opgave, herunder resumé, citatteknik, noter, kildehenvisninger og litteraturliste*

Dette mål henviser ligeledes til elevens beherskelse af genren faglig formidling og peger frem mod styrkelse af studiekompetencen. Eleverne er i forbindelse med det faglige arbejde under uddannelsen gradvist blevet trænet i korrekt skriftlig fremstilling samt formalia der knytter sig til faglig formidling såsom noter, litteraturliste og resumé på dansk, jf. Lov om de gymnasiale uddannelser § 36. Stk. 1., hvor bl.a. progression i opbygning af de skriftlige kompetencer påpeges. Erfaringerne fra det målrettede arbejde med at opbygge elevernes skriftlige kompetencer, f.eks. i forhold til kvaliteten af sproglig fremstilling, danner altså baggrund for, at eleverne er godt klædt på til udfordringen med at beherske fremstillingsformen i den større skriftlige opgave og danner samtidig bro til skriftlig formidling på de videregående uddannelser.

3. Opgavens rammer

Den større skriftlige opgave er individuel og udarbejdes inden for et eller to fag. Skrives opgaven i ét fag, skal eleven enten følge undervisningen eller have aflagt prøve i faget på mindst B-niveau. Skrives opgaven i to fag, skal eleven følge eller have aflagt prøve i fagene, hvoraf mindst ét skal være på B-niveau. Eleven skal udarbejde opgaven på det højeste faglige niveau, eleven har eller har fulgt i fagene.

Uagtet om eleven vælger at skrive den større skriftlige opgave i ét fag eller to fag, skal mindst ét fag være på mindst B-niveau. Det gælder både for obligatoriske fag og valgfag.

Hvis eleven vælger at skrive større skriftlig opgave i ét fag, er det et krav, at eleven enten har aflagt prøve på mindst B-niveau eller følger undervisning i faget, som fører frem til en prøve på B-niveau. Hvis eleven vælger at skrive den større skriftlige opgave i to fag, skal eleven enten have aflagt prøve eller følge undervisning i de pågældende fag, som fører frem til en prøve på B-niveau i mindst det ene af fagene.

Fag, der indgår i kultur- og samfundsfaggruppen samt i den naturvidenskabelige faggruppe, er i denne sammenhæng at betragte som enkeltfag. Eleven kan altså vælge at skrive sin større skriftlige opgave i fag, der indgår i kultur- og samfundsfaggruppen, dvs. historie B, religion C og samfundsfag C eller i naturvidenskabelig faggruppe, dvs. biologi C, geografi C og kemi C fra faggrupperne i kombination med et andet fag på B-niveau, f.eks. i kombinationen engelsk B og geografi C. Ved bedømmelsen af en besvarelse, hvori der indgår fag fra hhv. kultur- og samfundsfaggruppen eller naturvidenskabelig faggruppe, er det de enkeltfaglige mål for disse fag, f.eks. de enkeltfaglige mål for historie (B) og samfundsfag (C), der lægges til grund for bedømmelsen. De enkeltfaglige mål for faggruppernes fag findes i hf-enkeltfagsbekendtgørelsen.

På det toårige hf udarbejder eleven den større skriftlige opgave i fjerde semester, jf. Lov om de gymnasiale uddannelser § 38, stk. 2. Dette krav gælder ikke nødvendigvis for private institutioner for gymnasiale uddannelser, jf. § 38, stk. 3.

Kursister på hf-enkeltfag skal have tilbud om individuelt at udarbejde en større skriftlig opgave, jf. § 41, stk. 3 i Lov om de gymnasiale uddannelser. Det er en forudsætning for, at kursisten kan begynde på udarbejdelsen af den større skriftlige opgave, at kursisten har gennemført undervisningen og aflagt de tilhørende prøver i et sådant omfang, at kursisten efter institutionens vurdering kan afslutte til en fuld højere forberedelseseksamen senest inden for det kommende semester, jf. § 44, stk. 2.

Institutionens leder sikrer, at der i forbindelse med den større skriftlige opgave for hver elev indgår 25 timers undervisningstid samt 15 timers fordybelsestid. Det betyder, at eleverne er forhåndssikret grundig undervisning og vejledning i forbindelse med større skriftlig opgave, således at de er i stand til at beherske både de formelle og de faglige krav jf. Lov om de gymnasiale uddannelser jf. § 33, stk. 5 og 6.

De 25 timers undervisningstid som indgår i den større skriftlige opgave tilrettelægges med forskellige aktiviteter, forud for og under opgaveugen således, at elevernes arbejde med den større skriftlige opgave understøttes. Selve begrebet undervisningstid defineres i Lov om de gymnasiale uddannelser §33, hvor det præciseres at være ”den tid, eleverne deltager i forskellige former for lærerstyret undervisning og i øvrige aktiviteter, som er organiseret af institutionen til realisering af uddannelsens formål.” Der nævnes f.eks. fællestimer og vejledning som aktiviteter, der falder ind under begrebet. Det er derfor ikke intentionen, at der undervises specifikt i de emner, som eleverne arbejder med, som en del af deres større skriftlige opgave. Man kan f.eks. bruge dele af tiden forud for opgaveugen på individuel eller gruppebaseret vejledning, og resten af tiden kan bruges i selve opgaveugen på f.eks. skriveværksteder, vejledning på baggrund af aflevering af mindre uddrag, m.m. jf. de øvrige krav i læreplanen.

4. Opgavens område og vejledning

4.1. Inden for rammerne af punkt 3 vælger eleven selv de(t) fag, som opgaven skrives i.

4.2. Institutionens leder udpeger blandt institutionens lærere i de(t) indgående fag vejleder/vejledere for den enkelte elev. Ved vejledning forstås fremadrettet formativ evaluering, som giver eleven klare anvisninger til det videre arbejde med opgaven. Som led i vejledningen skal vejlederen løbende stille produktkrav til eleven i form af aflevering af mindre tekstuddrag eller udfoldede opgavedispositioner. Institutionens leder tilrettelægger vejledningen på en sådan måde, at der sikres en klar adskillelse mellem lærerens rolle som vejleder og som bedømmer, og vejledningen må således ikke omfatte en bedømmelse af væsentlige dele af elevens besvarelse. Samtidig skal institutionens leder ved tilrettelæggelsen af vejledningen sikre, at eleven modtager vejledning frem til afleveringen af opgavebesvarelsen. Enkeltfagskursister skal have tilbud om individuelt at udarbejde en større skriftlig opgave, og institutionens leder skal sikre, at der udarbejdes retningslinjer for vejledning i forbindelse hermed.

Institutionens leder sikrer, at der i forbindelse med optakten til større skriftlig opgave sker en faglig orientering af alle elever, herunder om rammerne for valg af fag, jf. pkt. 3. Eleverne får hermed et reelt grundlag for at kunne foretage deres valg, herunder muligheden for at vælge at skrive en enkelt- eller flerfaglig opgave. Særligt i fag der ikke har en obligatorisk skriftlig dimension, er det vigtigt i god tid forud for elevernes valg af fag at orientere dem om, hvordan der arbejdes skriftlig i faget.

Eleven besvarer en større skriftlig opgave ud fra det højeste faglige niveau, eleven har eller har haft i faget. Hvis eleven f.eks. vælger at skrive større skriftlig opgave i dansk og religion, og eleven har valgt religion som valgfag på B-niveau, er det B-niveauets faglighed, der indgår i den større skriftlige opgave. Et valgfag på B-niveau kan indgå i en større skriftlig opgave på linje med obligatoriske fag. Hvis eleven f.eks. har valgt psykologi på B-niveau kan eleven vælge at skrive en flerfaglig opgave, hvor valgfaget på B indgår som et af de to fag, eller eleven kan vælge at skrive alene i valgfaget på B. Formålet er, at eleven i alle tilfælde skal skrive opgaven ud fra det højeste faglige niveau, for derigennem at få mulighed for at demonstrere al sin viden i faget. Valg af fag i forbindelse med større skriftlig opgave kan evt. knyttes til praktik inden for særlige professionsområder. Hvis institutionen tillader det, kan eleven altså vælge, at området for opgaven skal have relation til en virkelighedsnær problemstilling inden for et professionsområde, og at fagligheden i opgaven relaterer sig til dette. I den forbindelse er det vigtigt at oplyse eleven om, at vurderingen af opgaven altid foregår ud fra de faglige mål, jf. punkt 2.1.

Ved vejledning forstås fremadrettet formativ evaluering, som giver eleven klare anvisninger til det videre arbejde med opgaven. Som led i vejledningen skal vejlederen løbende stille produktkrav til eleven i form af aflevering af mindre tekstuddrag eller udfoldede opgavedispositioner.

Hermed menes, at hele fasen fra de første overvejelser om valg af fag og område over elevens identifikation af mulige problemstillinger og frem til den endelige opgaveformulering og afleveringen af opgavebesvarelse gennemføres i et tæt samarbejde mellem vejleder(e) og eleven. Når fag er valgt, er det institutionens leder, der udpeger vejleder(e). Eleven har ikke krav på at få en bestemt vejleder, men det vil ofte være sådan,

at det er elevens lærere, der udpeges. Der kan dog forekomme situationer, hvor institutionens leder skønner, at dette af forskellige grunde ikke er muligt.

Vejleder(e) medvirker i samtlige faser af opgaveforløbet. Vejledning skal i hvert enkelt tilfælde være formativ, dvs. vejleder(e) giver efter læsning af mindre tekstuddrag eller i forbindelse med diskussion af disposition i forbindelse med de enkelte vejledningsmoduler klare anvisninger på muligheder for det videre arbejde med besvarelsen, f.eks. omkring eksempler på faglig argumentation, sproglig korrekthed eller mulighed for at inddrage yderlige stof til besvarelsen. Det er vigtigt, at der løbende stilles produktkrav til eleven for at sikre, at vejledningen foregår ud fra noget konkret, som eleven har produceret. Det kan bl.a. ske ved at diskutere en tidsplan med delelementer af opgavebesvarelsen med den enkelte elev, eller der kan være tale om egentlige moduler med en større gruppe af elever, hvor f.eks. formalia omkring den større skriftlige opgave gennemgås (f.eks. litteraturliste og indhold af resumé) for at sikre, at eleverne har forstået og behersker disse dele af genren. Institutionens leder er ansvarlig for tilrettelæggelse af vejledning, men det er vigtigt at fastslå, at vejledning foregår kontinuerligt og lige indtil opgaven er afleveret. Institutionens leder kan evt. bestemme, at der i forbindelse med vejledning og opgaveugen oprettes egentlige skriveværksteder, hvor eleverne kan modtage hjælp til opståede problemer i forbindelse med besvarelsen af deres opgave.

Institutionens leder tilrettelægger vejledningen på en sådan måde, at der sikres en klar adskillelse mellem lærerens rolle som vejleder og som bedømmer, og vejledningen må således ikke omfatte en bedømmelse af væsentlige dele af elevens besvarelse.

Det er vigtigt at fastslå, at der er en skarp skelnen mellem rollen som vejleder og bedømmer. Vejlederens opgave er indtil opgavens aflevering udelukkende af vejledende karakter. Det betyder, at der ikke på noget tidspunkt foretages en egentlig bedømmelse af elevens besvarelse, ligesom vejleder heller ikke giver bud på en karakter. Adskillelsen mellem vejledning og bedømmelse sikrer, at vejleder og censor stilles frit, når opgaven til sin tid skal bedømmes. Der er imidlertid ikke noget i vejen for, at en vejleder i forbindelse med vejledning orienterer sig i dele af en besvarelse, men læsningen bør altid have et klart vejledende formål. Indholdet i vejledningen kan både være faglig og procesorienteret og f.eks. handle om forståelse af opgaveformuleringen, vægtning og anvendelse af de deltagende fag, eller der kan fokuseres på afgrænsede faglige problemstillinger. Vejlederens rolle er at få eleven til selv at tænke videre og integrere vejlederens feedback i det fremadrettede arbejde med opgavebesvarelsen.

Enkeltfagskursister skal have tilbud om individuelt at udarbejde en større skriftlig opgave, og institutionens leder skal sikre, at der udarbejdes retningslinjer for vejledning i forbindelse hermed.

For enkeltfagskursister gælder det, at de tilbydes mulighed for at skrive større skriftlig opgave og modtage vejledning efter de samme regler som andre elever efter de retningslinjer, som er udarbejdet af institutionens leder.

4.3. Eleven vælger i samråd med vejleder/vejledere område for opgaven. Området afgrænses inden for hhv. fagets/fagenes kernestof og supplerende stof på en sådan måde, at der kan udformes en opgaveformulering, som sikrer, at der ikke kan ske genanvendelse af afsnit fra

besvarelser, som tidligere er blevet afleveret og bedømt. Området for en opgaveformulering kan relatere til virkelighedsnære problemstillinger inden for et professionsområde.

I praksis vil valg af fag og fastlæggelse af opgavens område ofte være tæt forbundne processer. Generelt gælder, at elevens ønsker i vid udstrækning imødekommes, men eleven har ikke krav på at kunne skrive om hvad som helst. Især i de første faser af vejledningen kan der forekomme afgrænsningsproblemer. Der kan f.eks. være tale om, at området ikke klart falder inden for faget/fagene eller befinder sig i udkanten heraf. Området må i første tilfælde ændres, eller eleven må vælge at skrive i et andet fag eller med en anden fagkombination. Er der fortsat berettiget tvivl om et områdes velegnethed i forhold til de eller det fag, der indgår, bør vejlederen afvise området. Områdeafgrænsning formuleres altid under hensyntagen til fagets/fagenes niveau og den tid, der er afsat til udarbejdelse af den større skriftlige opgave. Det er vigtigt, at områdeafgrænsningen på én gang er tilstrækkelig præcis og samtidig har en vis bredde, idet den både er grundlag for elevens arbejde frem til den egentlige skrivning efter udlevering af opgaveformuleringen, og områdeafgrænsningen fungerer samtidig som grundlag for vejlederens endelige udformning af opgaveformuleringen. Afgrænsningen skal altså være så præcis, at eleven meningsfuldt kan søge efter materiale og arbejde med stoffet i bestemte retninger indtil udlevering af den endelige opgaveformulering. Samtidig skal afgrænsningen have en sådan bredde, at eleven får mulighed for et vist perspektiv i sit arbejde og give mulighed for, at vejleder er i stand til at udforme flere, reelt forskellige opgaveformuleringer inden for det givne område, f.eks. i forbindelse med en omprøve eller sygeprøve. Det er endvidere vigtigt, at vejlederen holder sig for øje, at en konkret opgaveformulering ikke lægger op til genbrug af afsnit af besvarelser, der tidligere er afleveret og bedømt. Brug af bilag kan være nyttige til at bibringe opgaveformuleringen et ukendt element, således at anvendelse/bearbejdning af bilaget skal indgå i besvarelsen. Materialer, som udleveres til en elev som en del af opgaveformuleringen, og som ikke har været drøftet under vejledningen, må ikke være på fremmedsprog, med mindre det pågældende sprog direkte indgår i den større skriftlige opgave. Eleven kan godt selv inddrage materialer på f.eks. engelsk i sit projekt, eller man kan i vejledningsprocessen have drøftet fremmedsproget materiale.

Det kan i visse tilfælde være relevant for eleven at overveje, om valg af område kan ligge i forlængelse af f.eks. praktik og dermed have relation til virkelighedsnære problemstillinger inden for et professionsområde. I sådanne tilfælde er det vejleder/vejlederes opgave at sikre, at opgaveformuleringen har et tilstrækkeligt fagligt grundlag, så der kan bedømmes efter de faglige mål, jf. pkt. 2.1.

4.4. *Eleven skal senest seks uger inden opgaveugens start skriftligt oplyse de(t) valgte fag og område. Institutionens leder fastlægger en procedure herfor.*

Det er eleven, der vælger faget/fagene for større skriftlig opgave, og det er eleven, der har ansvaret for rettidig aflevering af en skriftlig meddelelse om valg af fag og område. Institutionens leder beslutter de nærmere procedurer for, hvornår eleven skal oplyse de(t) valgte fag og område, samt hvordan dette sker.

5. Opgaveformuleringen

5.1. *Opgaveformuleringen udarbejdes af elevens vejleder(e). Den skal rumme præcise faglige krav. I det tilfælde opgaven skrives i to fag, skal det flerfaglige aspekt af opgaven klart*

formuleres. Opgaveformuleringen skal være konkret og afgrænset, og den skal præcist angive, hvad der kræves af eleven. Den skal inddrage nye aspekter eller være ledsaget af bilag, der ikke er blevet drøftet under vejledningen, således at eleven ikke på forhånd kan udarbejde detaljerede dele af den endelige besvarelse. Opgaveformuleringen skal tage hensyn til de overvejelser, eleven har gjort sig om opgaven i forbindelse med vejledningen. Elever, der har valgt samme område, skal have forskellige opgaveformuleringer.

Udformningen af opgaveformuleringen er vejleders/vejledernes ansvar.

Opgaveformuleringens funktion er at fastlægge og sætte klare rammer for, hvad elevens besvarelse skal omhandle. Opgaveformuleringen skal også afspejle det faglige niveau, der kendetegner en gymnasial uddannelse, såvel som niveauet for de(t) indgående fag. I udformningen af opgaveformuleringen skal der endvidere tages hensyn til den fastsatte tidsramme og karakteren af det materiale, eleven har til rådighed. Det bør også indgå i overvejelser omkring en specifik opgaveformulering og konkrete tidsrammer, at krav om empiriske undersøgelser eller eksperimentelt arbejde kan være tidskrævende.

Der er i forbindelse med FIP-kurserne om Større Skriftlig Opgave udarbejdet en workshop, der kan afholdes lokalt på den enkelte institution, med fokus på den gode opgaveformulering. Der er også udarbejdet en række konkrete bud på opgaveformuleringer, både enkelt- og flerfaglige. Se på <https://emu.dk/hf/storre-skriftlig-opgave-sso>

Den skal rumme præcise faglige krav. I det tilfælde opgave skrives i to fag, skal det flerfaglige aspekt af opgaven klart formuleres. Opgaveformuleringen skal være konkret og afgrænset, og den skal præcist angive, hvad der kræves af eleven.

Hermed menes, at opgaveformuleringen skal være så præcis i forhold til de faglige krav og være så konkret og afgrænset, at eleven er fuldstændig klar over, hvad der kræves. En klar opgaveformulering vil også hjælpe i forhold til bedømmelsen, fordi censor ikke er i tvivl om, hvad opgaveformuleringen kræver af eleven. Det er desuden vigtigt, at opgaveformuleringer, der bygger på to fag, præcist angiver det flerfaglige aspekt og ikke blot indeholder to parallelle faglige spor, der ikke spiller sammen fagligt. Opgaveformuleringen udformes endvidere på en sådan måde, at den kun kan besvares med anvendelse af faglighed fra det eller de indgående fag.

Generelt lægges der med kravet om præcision i opgaveformuleringen op til, at der er tale om en indsnævring af området. Opgaveformuleringen kan indeholde konkrete anvisninger på de sammenhænge, eleven skal behandle, og den indeholder typisk flere taksonomiske niveauer. Samtidig skal vejleder/e sikre, at en opgaveformulering ikke indeholder så mange anvisninger og detaljeringsgrader, at den i udpræget grad disponerer eller ligefrem binder eleven i dennes arbejde og dermed forhindrer en selvstændig tilgang til besvarelsen. Man skal som vejleder ligeledes overveje, hvorvidt en opgaveformulering, der indeholder formuleringer som 'kan' eller 'eventuelt' er hensigtsmæssig, fordi sådanne uklare formuleringer i visse tilfælde kan skabe tvivl om bedømmelsesgrundlaget. I nogle tilfælde kan sådanne formuleringer dog have sin berettigelse. Der kan f.eks. være tale om, at der i eksperimentelle fag i opgaveformuleringen skal tages højde for, at apparatur/eksperimenter måske ikke fungerer efter hensigten. Til at konkretisere og præcisere kan opgaveformuleringen indeholde specifikke krav i form af, hvilke eksperimenter der skal gennemføres, hvilke konkrete værker der skal indgå, eller hvilke

empiriske undersøgelser der skal gennemføres. Der kan også være tale om, at eksperimenter/undersøgelser kan udføres i forbindelse med et indgået samarbejde med en virksomhed eller på en videregående uddannelse. Eleven bør gives mulighed for en selvstændig tilgang til besvarelsen, ligesom eleven skal have reelle muligheder for selv at disponere sit stof og demonstrere selvstændighed.

Den skal inddrage nye aspekter eller være ledsaget af bilag, der ikke er blevet drøftet under vejledningen, således at eleven ikke på forhånd kan udarbejde detaljerede dele af den endelige besvarelse.

Her henvises til, at opgaveformuleringen skal sikre, at eleven ikke kan udarbejde store og detaljerede dele af sin besvarelse før den endelige opgaveformulering foreligger. Ifølge lærerplanen skal den endelige opgaveformulering inddrage nye aspekter eller være ledsaget af bilag, som eleven ikke kender på forhånd. Det betyder, at den endelige opgaveformulering altid vil indeholde et element af overraskelse, f.eks. på grund af vedlagte bilag eller på grund af en perspektivering på området, som ikke er drøftet i forbindelse med vejledningen. Der tages i udformningen af opgaveformuleringen også behørigt hensyn til de overvejelser, eleven har gjort sig om opgaven i forbindelse med vejledningen, således at den endelige opgaveformulering ligger på linje med de drøftelser, der er foregået i forbindelse med vejledningen. Der er altså tale om en balancegang mellem det ventede og det uventede. Det kan i nogle fag være en god idé at vedlægge et ukendt materiale/bilag til opgaveformuleringen med krav om at inddrage det i besvarelsen, da man hermed bidrager til at sikre, at den enkelte elev reelt besvarer opgaven i forbindelse med opgavegen.

Elever, der har valgt samme område, skal have forskellige opgaveformuleringer.

Elever, der skriver inden for samme område, skal have opgaveformuleringer, der er væsentligt forskellige i forhold til de spørgsmål, der stilles til området og evt. vedlagt bilagsmateriale. Kravet om forskellige opgaveformuleringer kan dog ikke alene opfyldes ved at vedlægge de samme opgaveformuleringer forskellige former for ukendt materiale. Hvordan kravet om forskellige opgaveformuleringer forvaltes i praksis må bero på et lokalt skøn i den konkrete situation. Hvis flere elever arbejder indenfor det samme område, kan vejleder evt. arrangere fælles vejledning for at give anledning til faglig dialog og muligheder for at arbejde med området med forskellige indfaldsvinkler, eller vejleder kan i vejledningsfasen introducere forskellige perspektiver på det valgte område.

5.2. Opgaveformuleringen skal indeholde krav til fordybelse, der på væsentlige punkter ligger ud over arbejdet i de(t) pågældende fag. Opgaveformuleringen kan udarbejdes i forlængelse af faglig viden og metoder, som er indgået i den enkelte elevs undervisning i de(t) fag, som den større skriftlige opgave omfatter. Dog kan opgaveformuleringen ikke udelukkende bygge på den del af fagenes stof, der allerede er indgået i den enkelte elevs undervisning i det pågældende hf-forløb, idet der skal indgå faglig fordybelse i form af nyt materiale, nye faglige vinkler eller et nyt fagligt område. Opgaveformuleringen skal vedlægges opgavebesvarelsen.

Kravet om at opgaveformuleringen skal indeholde krav til fordybelse, der på væsentlige punkter ligger ud over arbejdet i de(t) pågældende fag lægger op til, at eleven ikke kan vælge et emne, som er fuldstændigt sammenfaldende med et emne, der er blevet gennemgået i undervisningen. Det betyder, at opgaveformuleringen ikke udelukkende kan bygge på den

del af fagenes stof, der allerede er indgået i den enkelte elevs undervisning i det pågældende hf-forløb, idet der skal indgå faglig fordybelse i form af nyt materiale, nye faglige vinkler eller et nyt fagligt område. Hermed menes, at eleven i arbejdet med opgaven kan vælge at inddrage faglig viden, f.eks. i form af teoretisk stof eller metoder, der har været en del af undervisningen i de(t) indgående fag, eller eleven kan vælge at arbejde med en ny faglig problemstilling, som ligger i forlængelse af undervisningen, og som udgør en fordybelse af temaer fra undervisningen. Opgaveformuleringer indeholder derfor heller ikke kendt bilagsmateriale eller henvisninger til specifik teori eller empiri, der allerede er gennemgået.

Opgaveformuleringen vedlægges opgavebesvarelsen, typisk som forside til besvarelsen.

Ved større skriftlige opgaver, hvori et eller flere fremmedsprog indgår, skal en del af det anvendte materiale være på det/de pågældende sprog.

Når fremmedsprog indgår i en større skriftlig opgave, sikrer vejleder/e, at en del af det anvendte materiale er på de/t pågældende sprog. I andre fag er det ikke muligt at kræve anvendelse af materialer på andre sprog end dansk, jf. eksamensbekendtgørelsen §18.

5.3. *Skrives opgaven i et fag med praktisk islæt, skal det af opgaveformuleringen klart fremgå, at der er tale om en faglig opgave, der skal give mulighed for at honorere de faglige mål for den større skriftlige opgave, jf. pkt. 2.1.*

Det gælder for alle fag, der indgår i den større skriftlige opgave, at der skal være tale om en skriftlig besvarelse, der kan vurderes efter de faglige mål i pkt. 2.1. En video eller et kunstnerisk værk i form af et maleri kan f.eks. ikke gøres til genstand for en sådan bedømmelse.

6. Opgaveugen

6.1. *Opgaven udarbejdes i fjerde semester. Konkret placering af opgaveugen fastsættes af institutionens leder.*

6.2. *I opgaveugen skal eleven sikres hensigtsmæssig adgang til faciliteter, der er relevante for udarbejdelsen af opgaven.*

Elever, der får en opgaveformulering med krav om eksperimentelt indhold, skal som hovedregel udføre det eksperimentelle arbejde i løbet af opgaveugen. I tilfælde af langvarige eksperimenter, som f.eks. vækstforsøg i biologi, kan det eksperimentelle arbejde påbegyndes/udføres inden opgaveugen. Det anbefales i sådanne tilfælde, at omfanget af det eksperimentelle arbejde ikke overstiger to dage. I opgaveugen skal institutionens leder sikre, at eleven har adgang til relevante lokaler og udstyr. Udføres det eksperimentelle arbejde i et naturfagslokale, skal der være en ansvarlig faglærer til stede. Specielt i begyndelsen af opgaveugen kan der være behov for adgang til lokaler, hvor eksperimentelt arbejde kan gennemføres.

I opgaveugen skal relevante faciliteter på institutionen være til rådighed for eleverne. Relevante faciliteter omfatter f.eks. adgang til laboratorier, faglokaler eller bibliotek. Der kan evt. også være tale om, at institutionen stiller it-udstyr til rådighed for elever, der ikke selv har adgang til computer i forbindelse med udarbejdelse af den større skriftlige opgave.

I opgaveugen skal eleven også have mulighed for at kunne kontakte vejlederen, jf. pkt. 4.2. Der kan f.eks. være tale om egentlig vejledning i skrivesteder, eller der kan være tale om elektronisk vejledning via e-mail eller skolens konferencesystem.

Der er udarbejdet et elektronisk materiale til understøttelse af elevernes/kursisternes gennemførelse af Større Skriftlig Opgave som kan tilgås på www.vucdigital.dk/ss0

7. Opgavebesvarelsens omfang og format

7.1. Opgavebesvarelsen har et omfang på 10-15 normalsider a 2400 enheder (antal anslag inklusiv mellemrum). Det forventede omfang af opgavebesvarelsen skal angives på opgaveformuleringen. Forside, indholdsfortegnelse, noter, litteraturliste, figurer, tabeller og lignende materialer medregnes ikke i omfanget. Evt. bilag indgår ikke i den samlede bedømmelse.

Der er et omfangskrav på 10-15 normalsider til opgavebesvarelsen, som den enkelte besvarelse skal honorere. Visse elementer af besvarelsen (f.eks. indholdsfortegnelse, noter og figurer) indgår ikke som en del af omfanget. Væsentlige afvigelser fra omfangskravet kan påvirke bedømmelsen negativt. Forsiden med opgaveformuleringen angiver tydeligt det forventede omfang af opgavebesvarelsen. Der er dog fag, som normalt ikke benytter normalsidebegrebet, som det er angivet i læreplanen, f.eks. matematik. I fag, hvor en væsentlig del af fagets kommunikation foregår i f.eks. symbolsprog, og det anvendte normalsidebegreb ikke er en hensigtsmæssig måde at opgøre omfanget på, kan man i stedet for benytte den anden beskrivelse af omfanget, som er angivet i læreplanen. Her vurderes omfanget skønsmæssigt ud fra, hvad materialet fylder. Undertiden omtales dette som "en-side-er-en-side". I dette tilfælde er det også vigtigt, at materialets præsentation fremstår hensigtsmæssigt, jf. det faglige mål om at fremstillingsformen også omfatter det skriftlige produkts layout. Endelig skal man være opmærksom på, at der er elementer, som ikke medtælles i omfanget, f.eks. figurer. Det er i denne forbindelse vigtigt også at medtænke føromtalt faglige mål, således at sådanne elementer placeres i det skriftlige produkt der, hvor det er hensigtsmæssigt, dvs. at de fremgår i den relevante faglige sammenhæng, og ikke i kun indgår som bilag.

Opgavebesvarelsen skal udarbejdes på dansk. Institutionens leder kan dog godkende, at den helt eller delvist udarbejdes på engelsk, tysk eller fransk. Hvis et eller flere fremmedsprog indgår, kan institutionens leder endvidere godkende, at opgavebesvarelsen helt eller delvist udarbejdes på det pågældende fremmedsprog.

Institutionen oplyser eleverne om muligheden for at udarbejde opgavebesvarelsen helt eller delvist på engelsk, tysk eller fransk, hvis institutionens leder godkender det. Det er imidlertid vigtigt samtidigt at gøre opmærksom på, at kravene til den sproglige udformning ikke påvirkes af, at eleven skriver på et fremmedsprog, jf. pkt. 9.2.: *Hvis opgavebesvarelsen helt eller delvist er udarbejdet på et fremmedsprog, er kravene til den sproglige udformning de samme, som hvis opgaven var skrevet på dansk.* Det anbefales, at vejlederne foretager en nøje vurdering i det enkelte tilfælde for at sikre, at en elev er så fortrolig med det pågældende fremmedsprog, at vedkommende rent faktisk vil være i stand til at besvare opgaven på dette sprog.

Institutionens leder sikrer tilsvarende ved udpegning af vejleder/e, at de nødvendige kompetencer i det pågældende sprog er til stede hos vejleder, således at vurderingen af besvarelsens faglige indhold såvel som den sproglige udformning kan foregå i forhold til de faglige mål, jf. pkt. 2.1. Hvis institutionen ikke kan stille en sådan sikkerhed, kan dette forhold bruges som begrundelse for at afvise en elevs ønske om at udarbejde besvarelsen på hhv. tysk, fransk eller engelsk. Andre end de i lærerplanen nævnte fremmedsprog (dvs. engelsk, tysk og fransk) er ikke relevante. I fald opgavebesvarelsen udarbejdes på andet sprog end dansk, vil det være oplagt også at lade opgaveformuleringen være på det pågældende sprog.

7.2. Opgavebesvarelsen skal indeholde et kort resumé på dansk på omkring 150 ord.

At skrive en større skriftlige opgave inden for et område, hvor eleven undersøger et specifikt afgrænset emne med de(t) indgående fags viden og metoder, skriver sig ind i en akademisk tradition, som også omfatter udarbejdelse af et kort resumé af en given undersøgelse med det formål, at interesserede læsere hurtigt kan orientere sig i undersøgelsen og dens resultater.

Elever undervises derfor i forbindelse med vejledningen i formål og indhold af et resumé, således at de selv er i stand til at udforme et kort resumé på dansk på omkring 150 ord ved afslutningen af arbejdet med opgavebesvarelsen. På det tidspunkt kender eleven resultatet af arbejdet og er derfor i stand til at skrive i overensstemmelse med standarden for et resumé, der typisk skrives som en kortfattet formidling af opgavens formål, metode, resultat og konklusion. Det er f.eks. en vigtig del af opgaveskrivningen i større skriftlig opgave at eleven kan begrunde formålet med sin egen opgave ud fra et fagligt perspektiv og vise indsigt i metodevalg og analyse.

Et resumé indeholder typisk følgende elementer:

- formål med opgaven/undersøgelsen, dvs. kort beskrivelse af baggrunden for opgaven/undersøgelsen (f.eks. hvorfor området er vigtigt at undersøge) og en faglig begrundelse for formålet med egen opgave.
- metode, dvs. en kort beskrivelse af elevens egen metode, dvs. hvordan man har undersøgt problemet, f.eks. med reference til vigtig teoretisk viden, laboratorieforsøg eller indgået faglig viden.
- resultat, dvs. kort beskrivelse af resultatet af undersøgelsen (f.eks. med reference til statistiske udregninger, resultat af analyse og diskussion).
- konklusion med en ganske kort beskrivelse af de vigtigste resultater af opgavens undersøgelse.

Resuméet tæller med i opgørelsen af opgavens samlede omfang.

I fald opgavebesvarelsen udarbejdes på andet sprog end dansk, skal resumeet følge dette og udarbejdes på det pågældende sprog.

8. Aflevering af besvarelsen

8.1. Opgavebesvarelsen afleveres senest syv døgn efter opgaveugens start. Institutionens leder fastlægger en procedure herfor.

8.2. Institutionens leder kan tillade, at elever, som dokumenterer, at de er fuldtidsbeskæftigede, besvarer opgaven over en periode på 10 døgn.

Når opgaveformuleringen er udleveret til eleven, er prøven begyndt. Det betyder, at der skal gives en karakter. Hvis opgavebesvarelsen ikke afleveres, eller hvis institutionens leder skønner, at opgavebesvarelsen ikke er rettidigt afleveret, gives karakteren -3.

Det er elevens ansvar at overholde den givne tidsfrist. Eleven kan eksempelvis ikke henvide til it-problemer som argument for ikke at aflevere rettidigt. Sygdom og andre særlige omstændigheder, hvor eleven må anses for at være uden skyld, behandles i henhold til reglerne om sygeprøver. Ved en evt. sygeprøve formuleres en ny opgaveformulering inden for samme område. Den nye opgaveformulering adskiller sig på væsentlige punkter fra den første opgaveformulering.

Institutionens leder fastsætter den nærmere procedure for aflevering af opgavebesvarelsen.

9. Bedømmelse

9.1. Ved bedømmelsen lægges der vægt på, i hvilken grad opgavebesvarelsen opfylder de faglige mål for den større skriftlige opgave, som de er angivet i pkt. 2.1..

9.2. Hvis opgavebesvarelsen helt eller delvist er udarbejdet på et fremmedsprog, er kravene til den faglige formidling de samme, som hvis opgaven var skrevet på dansk.

9.3. Der gives én karakter ud fra en helhedsvurdering af eksaminandens præstation.

Bedømmelsen af opgaven sker ud fra en vurdering af i hvilket omfang, opgavebesvarelsen opfylder de faglige mål som angivet i pkt. 2.1. Ved bedømmelsen af opgaven anlægges altid en helhedsvurdering. Dette indebærer, at opgavebesvarelsen ses i sin helhed, og at man ikke tager ét element ud og lader det være afgørende for karakterfastsættelsen, ligesom man heller ikke på forhånd kan udarbejde en fast vægtning mellem de forskellige opgaveelementer eller fagenes respektive bidrag.

Det er vigtigt, at det faglige mål om at beherske fremstillingsformen i en faglig opgavebesvarelse også omfatter kvaliteten af den sproglige fremstilling, som derfor indgår som en del af helhedsvurderingen, uanset hvilke(t) fag opgaven er skrevet i. At besvarelsen er udarbejdet på fremmedsprog tæller ikke i sig selv positivt ved bedømmelsen. Ved bedømmelse af flerfaglige dansksprogede besvarelser, hvor et fremmedsprog indgår, skal der inddrages fremmedsproget kildemateriale jf. pkt. 5.2. Hvis der citeres fra det pågældende materiale, gøres det på fremmedsproget. For enkeltfaglige større skriftlige opgaver i fremmedsprog skal hele det benyttede primære kildemateriale normalt være på det pågældende fremmedsprog. Hvis en besvarelse i et fremmedsprog derfor udelukkende har benyttet tekstmateriale på dansk, evt. i form af den danske oversættelse af en fremmedsproget tekst som primær kilde, er der tale om en utilfredsstillende besvarelse, og det har indflydelse på helhedsvurderingen af den konkrete opgavebesvarelse.

Ved bedømmelsen af en besvarelse, hvori der indgår fag fra naturvidenskabelig faggruppe eller kultur- og samfundsfaggruppen, f.eks. historie B eller samfundsfag C, er det de enkeltfaglige mål for disse fag, dvs. de enkeltfaglige mål for historie B og samfundsfag C,

der lægges til grund for bedømmelsen udover de faglige mål for den større skriftlige opgave. De enkeltfaglige mål for faggruppernes fag findes i hf-enkeltfagsbekendtgørelsen.

Ved bedømmelse af besvarelser, hvori der indgår eksperimentelt arbejde, skal der tages hensyn til, hvordan det eksperimentelle arbejde inddrages i den samlede besvarelse.

Bedømmelsen af opgaverne skal være afsluttet senest seks uger efter censors modtagelse af besvarelserne.

Censor bør så hurtigt som muligt efter modtagelsen af opgavebesvarelserne kontakte vejlederen for at aftale tidspunkt for karakterfastsættelsen. Dette tidspunkt skal ligge i så god tid før fristens udløb, at der er mulighed for at genoverveje karakteren, hvis der ikke opnås enighed i første omgang.

Ved flerfaglige besvarelser vil der ofte være flere vejledere. Censor konfererer imidlertid kun med én vejleder. Før det aftalte tidspunkt for censur, taler de to vejledere indbyrdes om opgavebesvarelsen og formulerer et udkast til karakterniveau med faglige begrundelser ud fra de faglige mål, som vejleder kan anvende i forbindelse med votering med censor.

Grundlaget for bedømmelsen er alene eksaminandens produkt, dvs. opgavebesvarelsen som den foreligger. Bedømmelsen af opgaveformuleringen sker ud fra de faglige mål som angivet i pkt. 2.1. Karakteren fastsættes på baggrund af en drøftelse mellem censor og vejleder. Når der er afgivet en karakter, må alle være indstillet på at stå inde for den og loyalt argumentere for den over for eleven.

Kan vejleder og censor ikke blive enige om en karakter, giver de hver en karakter, og den endelige karakter er da gennemsnittet af disse karakterer afrundet til nærmeste karakter i karakterskalaen. Hvis gennemsnittet ligger midt imellem to karakterer, er den endelige karakter nærmeste højeste karakter, hvis censor har givet den højeste karakter, og ellers den nærmeste lavere karakter, jf. §14, stk. 2 i Bekendtgørelse om karakterskala og anden bedømmelse.

10. Selvstuderende

10.1. Selvstuderende kan udarbejde en større skriftlig opgave i henhold til pkt. 3.1 - 9.2. Den selvstuderende skal, hvis der ikke er aflagt prøve i faget/fagene, have været indstillet til prøve i det/de pågældende fag ved den førstkommende eksamenstermin.

Hvis skolens leder tillader det, er det muligt for selvstuderende at skrive større skriftlig opgave, såfremt de enten har aflagt prøve i de(t) valgte fag eller er indstillet til prøve ved den førstkommende eksamenstermin, jf. Bekendtgørelse om prøver og eksamen i de almene og studieforberevende ungdoms- og voksenuddannelser, der siger følgende: "Personer, der opfylder adgangskravet til uddannelsen men ikke er indskrevet til undervisningen, kan aflægge prøve som selvstuderende efter reglerne herom for den enkelte uddannelse, herunder reglerne for opfyldelse af eksaminationsgrundlaget, jf. § 7, stk. 1, og om betaling i Bekendtgørelse om prøver og eksamen i de almene og studieforberevende ungdoms- og voksenuddannelser".

10.2. Institutionens leder kan tillade, at selvstuderende, som dokumenterer, at de er fuldtidsbeskæftigede, besvarer opgaven over en periode på 10 døgn.

I tilfælde hvor den selvstuderende kan dokumentere at de er fuldtidsbeskæftigede, kan institutionen tillade at deres opgaveuge udvides til 10 døgn.